

-SÖYLEŞİ-

DAVRANIŞSAL KAMU TERCİHİ:

SEÇMENLER NEDEN DOĞRUYU SEÇMEZLER?

Davranışsal Politik İktisat Adını Taşıyan Yeni Bir Araştırma Programının Öncülerinden Prof.Dr. Coşkun Can Aktan'la Söyleşi*

Serdar YAY¹

Doç.Dr.

İzmir Demokrasi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: serdar.yay@idu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-8726-744X

Davranışsal Politik İktisat adı verilen bir yeni araştırma programını ilk kez sizden duyduk, sizin eseriniz²le tanıştık. Bu yeni araştırma disiplini hakkında bilgi verir misiniz?

Elbette. Davranışsal politik iktisat, siyaset bilimi, iktisat ve psikoloji gibi birbirinden farklı üç ayrı disiplinin buluşması ile ortaya çıkan bir yeni araştırma programını tanımlıyor. Bir taraftan iktisat ve psikoloji disiplinlerinin kesişim noktasında yer alan davranışsal iktisat ve diğer taraftan da siyaset bilimi ve iktisat disiplinlerinin kesişim noktalarında yer alan kamu tercihi... Davranışsal politik iktisat kamu tercihi ve davranışsal iktisat araştırma programlarının bir ortak paydasında yer alıyor.

---

* Bu çalışmada bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ **Sorumlu Yazar:** serdar.yay@idu.edu.tr

Atf (APA): Yay, S., (2024), Davranışsal Kamu Tercihi: Seçmenler Neden Doğruyu Seçmezler? Davranışsal Politik İktisat Adını Taşıyan Yeni Bir Araştırma Programının Öncülerinden Prof.Dr. Coşkun Can Aktan'la Söyleşi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 16 (2): 233-245.

² Aktan, C. C., (2020), Davranışsal Politik İktisat: Kamu Tercihi ve Davranışsal İktisat Perspektiflerinden: Politikada Rasyonalite ve İrrasyonalite: Millet İradesi ve Milletçilik İdeolojisinin Eleştirisi, Konya: Litera Türk Academia Yayıncılık.

**Davranışsal Politik İktisat, interdisipliner bir araştırma programıdır...
Demek doğru olacak sanırım...**

Davranışsal politik iktisat, interdisipliner bir araştırma programıdır demek eksik olur. Multidisipliner demek daha doğru olur. Zira söylediğim üzere birbirinden ayrı üç disiplin var; siyaset bilimi, iktisat ve psikoloji.

Siyaset bilimi ve iktisadın kesişme alanı olan Kamu Tercihi sizin yaklaşık 40 yıldan bu yana çalıştığınız bir disiplin değil mi?

Evet doğru... Dile kolay 40 yıl... Kamu tercihi araştırma programı siyasal süreçte yer alan tüm aktörlerin aynen piyasa mübadelesinde bulunan aktörler gibi davrandıklarını öne sürmekte... Kamu tercihi disiplinine göre politika da tıpkı piyasa gibi bir mübadele sürecinden oluşmakta... Piyasada nasıl ki özel mal ve hizmetlerin mübadelesi söz konusu ise, politikada da kamusal mal ve hizmetlerin mübadelesi söz konusu olmakta. Nasıl ki, piyasadaki tüm aktörler kendi özel çıkarlarını maksimize etme gayreti içindelerse, politikada da benzer şekilde tüm aktörler kendi özel çıkarlarını maksimize etmeye çalışmakta... Kamu tercihi metodolojik birecilik temeline dayalı bir politik mübadeleyi homo economicus, rasyonalite ve fayda maksimizasyonu ilkeleri etrafında açıklıyor...

Özetle, Kamu Tercihi disiplinde rasyonalite varsayımından hareketle siyasal karar alma sürecinin analizi yapılmaktadır.

Doğru.

Peki... Davranışsal İktisat ile Kamu Tercihi arasındaki bağı nasıl kuruyorsunuz?

Kamu tercihi iktisat biliminde nasıl bir devrim ise davranışsal iktisat ta bir büyük devrimdir... Bu devrimin öncüleri Kahneman, Thaler, Simon gibi Nobel ekonomi ödülü kazanmış iktisatçılardır. Bu kişiler yaptığı araştırmalar ile iktisat ve psikoloji disiplinlerini birlikte incelemiş, davranışsal iktisat adı verilen bir araştırma programının doğmasına liderlik etmişlerdir.

Davranışsal iktisat bireylerin iktisadi davranış, karar ve tercihlerindeki akıl-dışı ve mantık-dışı eğilimleri kendisine konu edinen bir disiplindir. Davranışsal iktisat disiplinine göre iktisadi insan her zaman rasyonel hareket etmez, dolayısıyla da irrasyonel davranışlar, karar ve tercihler kaçınılmaz olur. İnsanlar; davranış, karar ve tercihlerinde pek çok zihinsel hatalar ve yanlışlar ile iç içe yaşarlar.

Özetle, davranışsal iktisat, iktisat ve psikolojinin kesişme noktasında bir interdisipliner araştırma alanı olarak karşımıza çıkmakta... Kamu tercihi ise

söylediğim üzere iktisat ve siyaset biliminin kesişme noktasında yer alan bir interdisipliner araştırma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ana söyleşi konumuza dönelim Sayın Hocam... Kamu Tercihi ve Davranışsal İktisat... Davranışsal Politik İktisat... Peki Davranışsal Politik İktisat nedir ve neyi inceler?

Davranışsal politik iktisat araştırma programı içerisinde davranışsal iktisat disiplinin irrasyonelite; kamu tercihi disiplininin ise rasyonelite varsayımları etrafında siyasal karar alma sürecinin analizini yapan yeni bir araştırma programıdır. Daha anlaşılır bir şekilde ifade edeyim, davranışsal politik iktisat, siyasal karar alma sürecini hem rasyonelite hem de irrasyonelite varsayımları altında inceleme konusu yapan bir disiplindir.

Birbiri ile çatışan iki kelime... Rasyonelite ve irrasyonelite... Nasıl açıklıyorsunuz? Ya da nasıl yorumluyorsunuz?

Davranışsal iktisat araştırmalarında kullanılan temel kavram irrasyonelitedir... Kamu tercihi araştırmalarında kullanılan temel kavram ise rasyonelitedir... Önemle belirtmek isterim ki; kamu tercihi ve davranışsal iktisat disiplinlerinin temel varsayımları arasındaki farklılık bu iki araştırma programının birbirleri ile çatışma ya da anlaşmazlık içerisinde oldukları anlamına gelmez. Bireyler rasyonel oldukları kadar irrasyonel karar ve tercihlerde bulunmaktadır.

Peki, daha spesifik olarak söylerseniz bu araştırma alanı neyi inceler?

Davranışsal politik iktisat, seçmenlerin ve daha genel olarak siyasal aktörlerin rasyonel ve aynı zamanda irrasyonel karar, davranış ve tercihlerini inceler. Davranışsal politik iktisat, davranışsal iktisat araştırmalarından istifade ederek sınırlı rasyonelite varsayımı altında siyasal karar alma sürecindeki aktörlerin davranış, karar ve tercihlerinde ne tür zihinsel sapmalara ve zihinsel kısıyollara ulaştıklarını analiz etmektedir.

Bir de elimdeki notlardan okuyarak devam edeyim müsaade ederseniz...

Davranışsal Politik İktisat adı verilen araştırma programının şöyle tanımlıyorsunuz:

Davranışsal politik iktisat, kamu tercihi teorisinin rasyonelite ve davranışsal iktisat teorisinin irrasyonelite ve/veya sınırlı rasyonelite temel varsayımlarını esas alarak siyasal karar alma sürecinin iktisadi ve psikolojik analizini yapan bir araştırma programıdır.

Evet, birkaç cümle ama üzerinde titizlikle düşünerek yaptığım bir tanımlama...

Davranışsal politik iktisat, dar anlamda seçmenlerin zihinsel kısayollar ve zihinsel sapmaların etkisinde kalarak irrasyonel karar ve seçimlerde bulduklarını öne sürmektedir. Daha geniş anlamda ise tüm siyasal aktörlerin davranışlarındaki anomali durumları inceleme konusu yapılmaktadır.

Kıymetli Hocam, Davranışsal Politik İktisat yeni bir alan... Bu alanın öncüsü ya da kurucusu kimdir ya da kimlerdir?

Önce disiplini oluşturan iki ana disiplininin kurucularını söyleyelim... Kamu tercihi James Buchanan ve Gordon Tullock'un öncüsü olduğu bir alandır. Buchanan bu alanda 1986 yılında Nobel ekonomi ödülü kazanmıştır. Davranışsal iktisat disiplininin kurucu babaları ise bir değil birkaç Nobel ekonomi ödülü sahibidir... 2002 yılında Daniel Kahneman ve daha sonra 2017 yılında Richard H. Thaler davranışsal iktisat disiplinine katkıları dolayısıyla Nobel ekonomi ödülü ile taltif edilmişlerdir. Davranışsal iktisat disiplininin iktisat bilimine yaptığı temel katkı sınırlı rasyonalite kavramıdır. Bu kavramı iktisat biliminde ilk kullanan kişi ise 1978 yılında Nobel ekonomi ödülü ile onurlandırılan Herbert Simon olmuştur. Dolayısıyla Simon da davranışsal politik iktisat disiplininin kurucuları ya da öncülerinden birisidir. Friedrich A. von Hayek'i hiç ama hiç unutmamak gerekir... Onun insan bilgisinin sınırları üzerine görüşleri çok kıymetlidir.

Kamu tercihi disiplininin siyaset biliminin iktisadi analizini, davranışsal iktisat disiplininin ise iktisat biliminin psikolojik analizini yaptığını söylemiştik. Bu iki disiplinin ortak kesişme noktasında olan davranışsal politik iktisat ise çok daha yeni bir alandır. Bu disiplinin bir babası, kurucusu ya öncüsü şu kişidir demek kesinlikle eksik olur. Davranışsal politik iktisat, yani behavioral political economy kavramını ilk kullanan kişiler kanaatimce eksik ve bazıları da yanlış bir tanımlama yaparak kullanmışlardır. Bunun detaylarını burada uzun uzun anlatmanın gereği yok. Kitabımızda tüm detayları mevcut...

Bakın size bir şey söyleyeyim.

Constitutional economics yani anayasal iktisat adını bulan Richard McKenzie'dir, Buchanan değildir! Fakat Nobel ekonomi ödülü sahibi Buchanan bu teorenin babasıdır, kurucusudur...

Rent seeking yani rant kollama adını koyan Anne Krueger'dir, fakat teorenin babası ve kurucusu Gordon Tullock'tur.

Benzer şekilde İngilizce literatürde behavioral political economy adıyla makale yayımlayanların hiç birisi bu yeni araştırma alanının kurucusu ya da öncüleri değildir.

Bu yeni disipline katkılar sunmuşlardır. Ve en önemlisi bir kısmı kavramı yanlış kullanmışlardır.

Kavramı ilk kez doğru bir çerçevede kullanan kişi kamu tercihi alanından çalışan Niclas Berggren olmuştur. Onu, Jan Schnellenbach ve Christian Schubert izlemiştir. Hukukçuların da bu alana önemli katkıları olmuştur. Gary Lucas ve Slavisa Tasic'in kayda değer katkılarını iki ayrı hukukçu takip etmiştir. Vanderbilt Hukuk Fakültesi'nde profesör olarak görev yapan Kip Viscusi ve Brookings Enstitüsü Başkan Yardımcısı Ted Gayer'in makalelerini de çok değerli buluyorum.

Bu kişiler yazdığı makalelerde davranışsal politik iktisat olarak ifade edilen üç kelime kullanılmıştır... Behavioral political economy... Bu araştırmacılar, Davranışsal politik iktisat disiplinini, psikolojik temele dayalı olarak davranışların iktisadi analizi ve onun siyasi alandaki etkileri olarak tanımlamışlardır... Kanaatimce bu doğru bir tanımdır...

Davranışsal politik iktisat terimi aslında davranışsal iktisatçıların nudge yani dürtme adı altında liberteryen paternalizm önerilerinin büyümesi ve genişlemesi tehlikelerine işaret etmek amacıyla kullanılmıştır ilk olarak... Davranışsal iktisat alanında çalışan yüzeyselciler bak insanlar kendi akıllarını kullanamıyorlar, devlet baba onların akıllarını yönlendirsin mantığı ile yazıp çizmeye başlamışlardır. Ben liberteryen paternalizmi değil yüzeyselcilerin patolojik paternalizmin tehlikelerini görmediklerini sanıyorum. Yüzeyselciler... Kim bunlar? Bir okul ya da ekol moda olunca hemen ona balıklama atlayan, okumadan, araştırmadan yüzeysel araştırma yapanları kastediyorum. İşte bu konuda kamu tercihi davranışsal iktisatçılara kocaman bir dur diyor!.. Piyasa başarısızlıklarını dürtme ile değiştirirken ayarı kaçırırsanız devlet başarısızlıkları kaçınılmaz olur. Buna dikkate etmek gerekir... Kamu tercihi bir anlamda davranışsal iktisada bir ayar vermek gibi önemli bir katkı sunuyor...

Peki sizin Davranışsal Politik İktisat ya da Davranışsal Kamu Tercihi perspektifiniz birebir onlardan farklı mı, benzer mi?

Yukarıda isimlerini saydığım araştırmacıların katkılarını önemsiyorum. Hiç birisi kamu tercihi perspektifi üzerine uzun yıllarını harcamamış, önemli kitap ve makaleler kaleme almış kişiler değil. İnsanın ben diye başlayarak kendisine vurgu yapması hoş karşılanmaz. O nedenle özenli, temkinli ve mütevazî cümleler kurmak zorunda hissediyorum kendimi. Zira sizin katkılarınızın başkaları tarafından görülmesi, iyi ise takdir, eksik ve yanlış ise tenkit edilmesi gerekir. İngilizce yazılmış bir kitap değil ama unutmayalım 40 yıllık bir kamu tercihi disiplini geçmişim var. Okuyucuların, araştırmacıların bunu gözardı etmemeleri gerekir.

Birbirinden bağımsız neredeyse ona yakın araştırma yaparak davranışsal politik iktisat adını taşıyan bir kitap yazdım...

Ben kitabımda kamu tercihi disiplininin rasyonalite ve davranışsal iktisat disiplinin irrasyonelite temel varsayımlarını esas alarak seçmenlerin ne kadar doğru ve ne kadar aptalca seçim yaptıklarını ortaya koymaya çalıştım.

Daha somut olarak sizin Davranışsal Politik İktisat alanına katkılarınız nelerdir?

Rasyonel irrasyoneliteye rasyonel aptallık ve sosyal moronizm başlıklı çalışmamla ayrı bir açı sağlamaya çalışıyorum. Zihinsel psikoloji perspektifini alıp millet iradesi gibi ülkemizde fetiş hale getirilen bir kavrama uyguluyorum. Milliyetçilik değil milletçilik gibi yeni yepyeni bir kavram sunuyorum... Siyaset bilimcilerinin seçmen iradesi olarak ifade ettikleri kavramı millet iradesi adı altında kutsallaştırılan bir kavram etrafında eleştirel bir perspektifle inceliyorum. Davranışsal iktisadın da temelini oluşturan zihinsel psikoloji ile ilerliyorum.

Zihinsel Psikoloji... Birkaç cümle ile özetler misiniz? Nedir? Neyi açıklar?

Konuyu daha iyi anlamak için davranışsal iktisat disiplininin temelini oluşturan zihinsel psikoloji adı verilen bir alandan mutlaka söz etmek gerekir. Cognitive psychology... Bilişsel psikoloji diye tercüme ediyorlar... Bilişsel.. Hoşuma gitmeyen bir tercüme... Psychic için de pisişik diyorlar, böyle tercüme ediyorlar...

Esasen davranışsal iktisat disiplininin temelleri zihinsel psikoloji adı verilen disiplinde yatmaktadır. Zihinsel psikoloji araştırmaları insan aklının ne kadar güvenilmez ve ne denli irrasyonel karar ve tercihlere açık olduğunu ortaya koymuştur. Enformasyonun büyümesi sonucu adeta enformasyon enflasyonu ile karşılaşan insanların rasyonel karar ve tercihlerde bulunmaları hiç de kolay değildir. İnsan, kendisine ulaşan enformasyonu bir işleme tabi tutar, geçmişteki olayları hatırlar, bunlarla karşılaştırma yapar, içinde bulunduğu şart ve durumları dikkate alır, çevrenin etkisinde kalır, düşünür, zihinsel algılar oluşturur, zihinsel önyargılardan etkilenir, olayları ve kişileri yargılar ve sonuçta karar verir.

İşte, zihinsel psikoloji, tüm bu zihinsel süreçlerin tamamında insanların beyninde oluşan bir takım zihinsel kısayollardan etkilenerek bir takım zihinsel sapmalara yöneldiklerini ve sonuçta irrasyonel karar ve tercihlerde bulduklarını ortaya koymaktadır. Hiç şüphesiz, zihinsel psikoloji, psikoloji bilimine çok ayrı bir boyut kazandırmış; bu disiplin ile birlikte insan akli ve rasyonalitesi çok daha ciddi biçimde eleştirilere maruz kalmıştır.

Sayın Hocam, ben kitabınıza baktığımda sizin Davranışsal İktisat literatüründe yer alan zihinsel sapmaları siyasal sürece taşıdığınızı görüyorum...

Ben değil... Benim katkılarım bu konudaki literatürü sunmak ve aktarmaktan ibaret... Büyük akılların yaratıcı fikirlerinden yararlanmak... Benim yaptığım bu...

Peki Davranışsal İktisat disiplinin temeli olan Zihinsel Psikoloji perspektifinden siyasal karar alma sürecindeki sapmalardan bazı örnekler verebilir misiniz?

İnsanları yanlış düşünme, yanlış davranış ve yanlış seçime sevk eden birçok zihinsel sapma söz konusudur... Çerçeveleme etkisi, zihinsel muhasebe, çıpa oluşturma etkisi, konfirmasyon etkisi, sahiplenme etkisi, statüko etkisi, kayıptan kaçınma etkisi, sürü etkisi, duygusallık, kişiselleştirme... İlk aklıma gelenler... Bütün bu zihinsel sapmalar pekala siyasal aktörlerin davranış ve tutumlarında da mevcut olmaktadır... Bu durumun sonucunda ise seçim sandığından çıkan sonuçların doğruluğunu ve güvenilirliği de olumsuz olarak etkilenmekte... İşte davranışsal politik iktisat, siyasal süreçte çok yaygın olan bu zihinsel sapmaları inceleme konusu yapmaktadır.

Zihinsel psikoloji alanında yaygın olarak referans verilen ve çıpa atma adı verilen zihinsel sapma türü siyasal süreçte pekala gözlemlenebilir. Seçmen, kendisine ulaşan ilk bilgiye adeta takılı kalarak, bu çıpa etrafında düşünür ve oy kullanır. Zihinsel psikoloji alanında yanlış kararda ısrar etme olarak adlandırılan zihinsel sapma bir başka örnek... Siyasal süreçte yaşamda olan ya da vefat etmiş bir siyasal parti liderine, bir partiye ya da ideolojiye bağlılık o kadar fanatik bir hal alabilir ki, seçmenler davranışlarının rasyonel olup olmadıklarını dahi sorgulamaksızın lidere, partiye ya da bir ideolojiye olan bağlılıklarını ısrarla sürdürme eğiliminde olurlar.

Örneğin, sürü etkisi, siyasal süreçte çok yaygın olan bir zihinsel sapma örneğidir. Seçmenler çoğunlukla kendi akılları ile hareket etmezler; başkalarının aklını taklit ve takip ederek seçimde bulunurlar. Yine siyasal süreçte seçmenler kendilerine sunulan çerçeve dahilinde düşünürler ve o çerçevede sunulan bilgiden etkilenerek oy kullanırlar. Çerçeveleme etkisi olarak tarif ettiğimiz bu durum hiç de küçümsenemeyecek başka bir zihinsel sapma örneğidir.

Söz konusu araştırma programı içerisinde en başta beklenti teorisi, kayıptan kaçınma, sahiplenme, aşırı güven gibi davranışsal hataların siyasal süreçteki etkileri ve sonuçları da önemli.. Sürü etkisi, kalabalık psikolojisi, bando arabası etkisi, siyasal bağlılık, siyasal saplantı gibi muhtelif irrasyonel davranışları çevresel faktörlere örnek olarak sayabilirim. Bütün bunların dışında davranışsal politik

iktisat seçmenlerin hatırlama hataları, kendilerini ulaşılan bilgileri algılama, işleme ve yorumlama hataları gibi konular ile de ilgilenir. Hiç şüphesiz, seçmenlerin duyguları, alışkanlıkları, inançları da onları kimi zaman irrasyonel tercihlere yönlendirir.

Dahası var.... Olasılık, karar verme, zamanlama, hesaplama ve hatırlama ile ilgili pek çok zihinsel hata ve yanlış, mantık ve inanç hataları, çevresel etkilerden kaynaklanan çok sayıda zihinsel hata ve yanlışların siyasal karar alma sürecinde oldukça yaygın olduğunu belirtmekte yarar görüyoruz. Burada sıraladığım zihinsel sapmalar ya da yanlışlar davranışsal iktisadın büyüleyici örnekleri ve deneysel çalışmaları ile zenginleşmiştir. Siyasal karar alma sürecinde de siyasi aktörler normal hayattaki her birey gibi bu tür irrasyonel davranış hatalarına düşebilmektedir.

Ben bu açıklamalarınızdan şunu anlıyorum. Seçmenler akıllı değil, biraz da akılsızlar mı yani?

Seçmenler akıllı oldukları kadar, aptalca seçim yaparlar. Kendi menfaatlerini çok iyi bilirler... Rasyoneldirler... Ceplerine dokunan seçim rüşvetlerini, beleşçiliği, bedava kamu hizmetlerini severler... Seçmenler rasyonel oldukları kadar pek çok zihinsel sapma ve saplantıya bağlı kalarak irrasyonel karar ve seçimde bulunurlar... İşte davranışsal politik iktisat disiplininin inceleme konusu siyasal süreçte ortaya çıkan bu zihinsel hata ve yanlışlardır. Millet akıllı olsa despotizmi, tiranlığı ve tek adam rejimini destekler mi?

Milletin aklını sorgulamamız mı lazım?

Değerli kardeşim seçmenler sandığa gider, oyunu kullanır ve bunun sonucunda sandık açılır... Sandıktan çıkan sonuç ise milli irade olarak kutsanır... Oysa milli irade bir retorik, hurafe ve safasatadır... Açın bakın sandıkta neler var... İlgisizlik var, bilgizilik var, akılsızlık var, körlük var, kar körlüğü var, miyopluk var, unutkanlık var, bunaklık var, kaypaklık var, kararsızlık var, serseri mayınlar var... Ve daha birçok şey var...

Kitabınızda çok yeni bir kavramla tanıştırıyorsunuz bizi... Milletçilik ile.. Nedir milletçilik?..

Milli irade, milletçilik ideolojisinin kutsallaştırdığı ve yücelttiği bir kavram olarak karşımıza çıkmakta... Milletçilik ise, demokrasinin meşruiyetini tamamen seçim ve oylama mekanizması ile açıklayan ve sandıktan çıkan sonucu doğru, sağlam ve tutarlı millet iradesi olarak yorumlayan ve bu iradeyi millet egemenliği adı altında kutsayan ve yücelten bir ideolojiyi tarif etmekte... Bu ideolojiye göre seçimlerde

sandıktan çıkan sonuç, doğru, sağlam, tutarlı ve güvenilir bir tercih anlamına gelir. Bu yanlış ideolojiye göre tüm toplumun bu genel iradeye yani millet iradesine saygı duyması isteniyor.

Milletçilik ideolojisi ve bu ideoloji çerçevesinde kutsanan millet iradesi fikriyatı bana göre pek çok yönlerden eksik ve hatalı bir düşüncedir. Millet iradesi kavramının popüler olmasının, kutsanmasının ve yüceltilmesinin nedeni açıktır. Siyasetçiler, oylarını maksimize etmek, iktidarı ele geçirmek, yeniden seçilebilmek, güç, makam ve mevki gibi pek çok imkanlarından mahrum kalmamak gibi nedenlerle millet iradesi kavramını daima yüceltmek eğiliminde olmuşlardır.

Milletçilik konusunu ilk duyan ya da okuyan milliyetçilik olarak anlayabilir ya da okuyabilir... Bu yanılgıya düşebilir sanıyorum... Millet iradesi eksik ve yanlış bir kavramdır diyorsunuz?

Efendim... Tek tek söyleyeyim... İnsan aklının sınırları vardır ve insanlar her zaman doğru seçimler yapamazlar.

Seçmen yaşı, eksik veya aksak bir irade ortaya çıkmasına neden olur. 18 yaşındaki bir çocuğun akli havadadır. Onun yapacağı seçimden ne olur? Siyasetçi bunu söyleyemez... Bunu ben söyleyebilirim zira siyasetçi değilim... 80 yaşındaki bir ihtiyarın yapacağı seçimden ne bekleyebilirsiniz? Yaşlılarımız başımızın tacı. Ellerinden öpüyorum... Yaşlılığa saygı duyuyorum. Ama akli melekelerini kaybetmiş bir demans hastası, alzheimer hastasının seçimde oy kullanması ne işe yarar? Seçme yaşı değil, seçilme yaşını da sorgulamalıyız... Joe Biden havayla tokalaşan bir ABD Başkanı... Akıl uçmuş gitmiş artık... Amerika'yı yönetiyor! Bu mu millet iradesi!

Devam edeyim...

Seçmenlerin cehaleti ve dahası rasyonel seçmenlerin bilgisizliği optimal bir genel iradeye ulaşılmasını engeller.

Rasyonel seçmenlerin ilgisizliği bir başka durumdur... Seçmenler sandığa ilgisizlik, kayıtsızlık ve duyarsızlıkla gidebilirler ya da sandığa gitmezler ve oy kullanmazlar. Bu düşük veya eksik siyasal katılım durumu sandıktan çıkan sonucu millet iradesi olarak değerlendirmeyi ortadan kaldırır.

Oy sandığına gitmese de kamu hizmetlerinden her halükarda yararlanacağını düşünen bedavacı seçmenler daima vardır ve her daim var olacaktır. Bedavacı seçmenlerin ilgisizliği de nihayetinde oy sandığından çıkan sonucun genel irade olarak adlandırılmasını ve yorumlanmasını güçleştirir.

Her toplumda görmedim, duymadım, konuşmadım türünde üç maymun karakterine uygun seçmenler olduğu da asla unutulmamalıdır. Gölge etme başka ihsan istemem ve bana dokunmayan yılan bin yaşasın türünden kinikizm ve kirene ahlakı da optimal bir millet iradesine ulaşılmasını engeller.

Tereddüt ya da kararsızlık dediğimiz durum ise siyasal karar alma sürecinde optimal karar alınmasını güçleştirir. Kararsız oylar, ipini ya da zincirini koparmış ve hangi yöne gideceğini bilmeyen serseri mayınlara benzer.

İnsan davranışlarında toplu histeri, sürü içgüdü, gruba uyumlu davranış eğilimi ve benzeri davranışlar söz konusudur. Sürü etkisi ve bando arabası etkisi dediğimiz iki ayrı durum da seçmen iradesinin sağlam, tutarlı ve güvenilir olduğu tezini tamamen ortadan kaldırır.

Konformizm, bir toplumda bireylerin itiraz etmeksizin ve sorgulamaksızın mevcut geleneklere, alışkanlıklara, davranış kalıplarına uyum göstermesi anlamına gelir. Bu tür seçmenlerin iradesinin sağlam ve güvenilir olması söylenemez.

Konfor içinde hayatlarını idame ettiren hoşnutlar grubu mensupları da aslında bir tür ilgisiz ve kayıtsız seçmenlerdir.

Seçmen miyopluluğu durumu... Seçim dönemlerinde kendilerine sağlanan kısa vadeli menfaatlere odaklanan ve uzağı göremeyen seçmen tercihleri güvenilir olmaktan uzaktır.

Seçmen unutkanlığı, başka bir durum... Her sandıkta mutlaka az ya da çok amnezik seçmen olarak adlandırılacak olan seçmenler mutlaka vardır.

Kar körlüğü, grup körlüğü, at gözlüğü ve akıl tutulması... Birçok faktör ve elbette bunların etkileri de ihmal edilmemeli... Böylesi seçmenlerin iradesini nasıl doğru ve tutarlı kabul edebiliriz?

Unutmadan, vasatlık kültüründe yetişmiş vasat bireyler de ancak vasat seçim yapabilirler.

Siyasal bağlılık ve partizanlık durumları... Siyasetin vazgeçilmezi!.. Seçmenlerin bir kısmı, partizanlıkla, partiye veya lidere bağlılıkla sandığa giderler. Partizan seçmenlerin iradeleri hiçbir şekilde kutsanamaz ve yüceltilemez.

Bu listeyi çok daha uzatabiliriz...

Sayın Hocam kitabınızı 2020 yılında yayınladınız. Aradan geçen bu 4 yıl zarfında kitabınıza beklediğiniz ilgiyi gördü mü?

Evet kitap kapış kapış satıldı!.. Baskı üstüne baskı yaptı!.. Meslektaşlarım takdirlerini esirgemediler... Tebrik ettiler... Övgüler dizdiler! (...)

Seçmenlerin cehaleti ve ilgisizliği ne ise kusura bakmasınlar meslektaşlarımızın ilgisiz ve bilgisizliği de o kadar... Açık sözlüyüm... Daima açık sözlülüğü benimsedim... Maske takarak konuşmayı sevmem... Maalesef kitaba ne siyaset bilimcilerimiz, ne iktisatçılarımız, zerre kadar ilgi göstermediler. Bu durum herhalde değersiz bir kitap yazdığım anlamına geliyor! Yazık... Üzülüyorum...

İlgisizlik diyorsunuz... Kitabınıza bir ilgi olmadığından yakınıyorsunuz...

Zerre ilgi yok... Peki neden? Tek açıklaması var, entelektüel ahmaklık. Buchanan'dan ödünç alıyorum bu kelimeyi... Ahmaklık da yetmez... Hazımsızlık... Çekememezlik, kıskançlık, hasetlik... 40 yıldır bunu yaşıyorum... Deliye deli dersiniz... Delidir ne yapsa yeridir dersiniz... Ama aptallık ya da ahmaklık bilinçli, iradi bir durum olabilir. Fonksiyonel aptallık böyle bir durumdur... Hazımsızlığa dayalı ahmaklık böyle bir şeydir. Kamu tercihi ve anayasal iktisada olan düşmanlığın gerisinde bu vardır... Ben bunu bu ülkede yaşadım, tecrübe ettim... Ülkemiz kamu tercihi bulguları açısından bir laboratuvardır... Ülkemizde yaşadığımız bütün sorunlarında kamu tercihi teorisinin teşhisleri geçerlidir.

Türkiye'de Davranışsal Kamu Tercihi araştırma programı üzerine çalışmalar var mı? Bu araştırma programının geleceği üzerine ne söylemek istersiniz?

2020 yılında akademik kariyerimin belki de en önemli ve en özgün kitaplarından birisi olan Davranışsal Politik İktisat kitabımı yayınladım. Aradan 4 yıl geçti. Ne bir iktisatçı ne bir siyaset bilimci ne bir hukukçu ve ne de bir başka sosyal bilimci kitabım üzerine bir tek tuğla ilave etmedi! Sadece davranışsal politik iktisat başlığı altında yazılmış bir yüksek lisans tezine rastladım. Fakat tezde kitabımın bir küçük damlasına bile yer verilmediğini, sadece kitabımın adının tez kaynakçası içerisinde yer aldığını gördüm ve doğrusu içim burkuldu. Tez danışmanına nezaket ve saygı çerçevesinde bir mektup yazarak şu ifadelerle bir sitemde bulundum: Hani benim katkıları nerede? Peki nedir benim bu kitabımın manası! Hiç mi değeri yok bu yazdıklarımın!

Amin Maalouf Lübnan'lı bir edebiyatçı. Onun sözleri ile sitem ettim...

Denize düşüp kaybolan su damlası / Toprağa karışan toz zerresi

Davranışsal politik iktisat kitabımın ismi tezin arkasında kaynakçada var, içinde zerresi yok... Alıntı ve atıf usullerine uysanız ne olacak... 40 yılını bu alanda yazarak geçirmiş bir araştırmacının emeğine değer vermeyen bir akademik davranış ve kültür... Bu çalışma için değil genel manada şu tespiti yapıyorum... Akademik dürüstlük, akademik liyakat, akademik etik gibi değerler büyük bir erozyon yaşıyor... Oradan buradan topla, kes, kopyala, yapıştır, arkasına da dipnot yerleştir. Tez ya da makale tamam! Manzara bu. Malzeme bu. Maalesef...

Yaşım 61 ve yaklaşık bu yaşımın yarısından itibaren Profesör unvanı ile araştırmalar yapıyorum. Yaklaşık 40 yıldan bu yana kamu tercihi adı verilen bir disiplin üzerinde çalışmalarımı sürdürüyorum. Davranışsal iktisat adı verilen bir başka interdisipliner araştırma programını kamu tercihi alanı ile bir arada inceleyerek Davranışsal Politik İktisat adı verilen bir kitap hazırladım. İngilizce literatürde adı henüz yeni konulmuş ve sınırlı sayıda birkaç makalenin konusu olmuş bu yeni alanda birbirinden bağımsız çalışmalar yaparak bir kitap içerisinde topladım. Deyim yerindeyse bir ömrü kamu tercihi disiplini üzerinde çalışmalara hasrettim ve sonunda davranışsal kamu tercihi alanına çok farklı bir pencereden bakarak özgün katkılar sundum. Dahası seçmen iradesini kutsayan sandık demokrasisini milletçilik ideolojisi olarak adlandırarak literatüre yeni bir kavram armağan ettim. Bugüne değin en azından tek bir akademisyen bile kitabıma ilgi göstermediyse bu kitabımın bir kıymetli eser değil, değersiz bir kitap olduğu anlamına mı geliyor acaba?

Öte yandan davranışsal politik iktisat alanında araştırma yapacak olanların kesinlikle riyakârlığa da tevessül etmemeleri gerekir. Seçmen iradesi kavramında bir tehlike görmeyerek bu başlık altında seçmenlerin irasyonel davranış, karar ve tercihlerini incelemekte beis görmeyen akademisyenlerin egemen bir yönetim tarafından kutsandığı için millet iradesi ya da milli irade kavramını kullanmaktan ve bu alandaki çalışmalarını görmezden gelmeleri açıkça korkaklık ve ikiyüzlülükten başka bir şey değildir.

Son olarak çok önemseydiğim bir soru ile bitirmek istiyorum... Davranışsal Kamu Tercihi alanında çalışma yapacak olanlara ve özellikle de genç meslektaşlarımıza neler söylemek isterseniz?

İyimserlik ifade eden tasviyelerimin bir anlamı yok zira geçen 40 yılda Türkiye’de tek bir saygın iktisatçı, siyaset bilimci ve anayasa hukukçusu yalnızca kamu tercihi değil, anayasal politik iktisat disiplini ile de ilgilenmediler... Okumadılar... Yazmadılar... Akademik kariyerinin başında bazı genç araştırma görevlileri, öğretim elemanları derinliği olmayan birkaç yazı aleme aldılar... Hepsi bu... Orada

kaldılar... İlerlemediler... Aşk, adanmışlık, çalışma ahlakı ve çalışma disiplini olmadan olmaz...

Davranışsal politik iktisat alanında çalışılmasından, bu alanda tez veyahut makale yazılmasından elbette çok ama çok mutlu olurum... Fakat hakkıyla ve layıkıyla olması lazım... Aksi takdirde bu yeni araştırma alanını kirletmemek lazım... En önemlisi de bu... Kıdemli profesör ya da doçent hocalarımız kendileri bu alanda yazmasalar da özellikle doktora seviyesinde potansiyeli, ilgisi, bilgisi, adanmışlığı olan akademisyenleri bu alanda tez yazmaya sevk ederlerse elbette çok doğru bir yol olur.

Bu alanda yüzeysel okumalar yaparak bir makale ya da tez yazmak literatüre katkı sağlamak yerine disiplini değersizleştirir. Genç araştırmacılara ilk tavsiyem budur. Kendi ülkesinde bu alana katkılar sunmuş olan araştırmacıları görmezden gelerek yabancı kaynaklardan kes-kopyala-yapıştır ve sonra her cümleinin veyahut paragrafın arkasına dipnot yerleştir yolunu izleyerek tez, makale ya da kitap yazılmaz! Bazı genç akademisyenlerin ve yüzeyselcilerin (akademisyen müsveddeleri demek yanlış olmaz!) bir araştırma programına emek vermiş olanların katkılarını bilinçli bir şekilde ihmal ederek araştırma yapımları basitlikten ve vasatlıktan başka bir şey değildir.

Geçen 40 yıl içerisinde kamu tercihi ve anayasal politik iktisat alanlarında takdir ve saygı ile adını anacağım tek bir doktora tez yazılmadı maalesef bu ülkede... Emin olun böyle. Vallahi de böyle... Bu benim için en büyük üzüntü kaynaklarından birisi. Durum bu. İnanın bana Türkiye siyasal patoloji açısından bir büyük laboratuvar. Siyasette yaşanan sayısız semptom, sendrom, patoz ve morbidite durumlarını Siyasal Patoloji kitabımda inceledim. Mikroplar, bakteriler, parazitler, virüsler kamu yönetiminin ve bürokrasinin derinliklerinde yaşar... Davranışsal politik iktisat kitabımda ise siyasal karar alma sürecindeki anormaliteleri, diğer bir deyişle anomalileri inceliyorum. Akıl defoları, akılsızlıklar, aptallıklar, kısaca irrasyonelite... Bu bakımdan bir büyük laboratuvardayız. Kamu tercihi, anayasal politik iktisat ve davranışsal kamu tercihi alanlarında belki de binlerce örnek üzerinden yüzlerce araştırma yapmak mümkün...

Katkılarınız için teşekkür ederim Sayın Hocam.